

AMERIČKA RADIO DRAMA „DRAŽA MIHAILOVIĆ“, proizvodnja 1942.

SPIKER AMERIČKOG RADIJA:

Da bismo bolje razumeli i više cenili vrednost i duh naših života, da bismo bolje shvatili veličinu zadatka koji je pred nama, Odsek za rad Saveta za proizvodnju u svrhu ratnog napora, u saradnji sa „Plavom mrežom“, emituju za vas ovaj specijalni program iz studija WXYZ u Detroitu. Drugi deo ovog programa emitovaće se iz Vilou rana, gde jugoslovenski Kralj Petar, u pratnji Marija d. van Vagonera, guvernera Mičigena, privodi kraju obilazak Fordove fabrike bombardera. Ceo ovaj program čuće se i u Evropi na kratkotalasnim frekvencijama.

Ovo je rat koji se vodi na više frontova: na proizvodnim trakama, kod kuće, na bojnopolju i u tajnosti – ili na frontu iza linije fronta. Tu se vojska sastavljena od miliona ljudi bori u tami, vodeći strasnu, opasnu, ogorčenu bitku koji znaju da vode samo oni čije su porodice, domove i zemlju okupirali zavojevači.

Sa ovih bojnih polja ne objavljuju se nikakva saopštenja za javnost, i svet zna odveć malo o tragedijama i heroizmu ovih boraca. No, katkada krvavi užas ovih bitaka koje se vode u tišini dospeva pred oči javnosti poput udara groma. Takav jedan udar groma predstavlja priča o Draži Mihailoviću, komandantu neustrašive četničke vojske, koja napada, iznuruje i unštava nacističku vojsku u Jugoslaviji.

„Veoma je tiho, Erih.“

„Ovde je uvek tiho. Planine su to.“

„Da, ali dva sata na putu, i nijednog živog stvora na vidiku. To je neprirodno.“

„Ti si pridošlica u Jugoslaviji, Lesing. Navici ćeš se na to. Naprosto ne obraćaj pažnju. Misli o nečem drugom.“

„Ne mogu, isuviše je tiho, isuviše prazno. Kao u grobu. Stalno pomišljam na to se upravo u ovom trenutku on možda priprema da zada udarac.“

„Umukni, Lesing!“

„Zar se ti ne plašiš? Na kraju krajeva, deset kamiona sa posadom od četrdeset ljudi. Ne bismo bili dorastao protivnik njemu, Mihailoviću.“

„Šta te brine? Vojnik si, zar ne?“

„Jesam, i to dobar. Ali ko da se bori sa senkama? Ko da se bori sa utvarama?“

„Oni su utvare taman koliko i ti i ja. Oni su gerilci, Sloveni, inferiorna rasa.“

„Možeš ti da se zaluđuješ do mile volje, Erih, ako ti je tako lakše...“

(Pucanj)

„Šta to bi!?“

„Pucanj.“

„Uhvaćeni smo u zamku!“

„Nismo. Slušaj. Ništa se ne čuje.“

„Ponovo tišina. Praznina.“

„Treba da smiriš živce, Lesing. Mihailović je bez sumnje daleko odavde. Ima on preča posla nego što je naš mali konvoj sa municijom.“

„On je svuda. Svuda u isto vreme.“

„Ma, gluposti, Lesing!“

(Pucnjava)

„Eto! Slušaj ovo!“

(Eksplozija)

„Erih, šta se dešava? Napadnuti smo! Odsečeni smo! Čuješ li, Erih!? Rekoh ti da je to on! Rekoh ti da će se pojaviti. Niko nije bezbedan od Mihajlovića.“

(...)

„Dobro jutro, generale Dankerman.“

„Dobro jutro, pukovniče. Kasnite.“

„Kola su se pokvarila. Rezervoar za gorivo.“

„Uvek nešto iskrсне. Ti Sloveni nam ne daju mira ni minut. Jutros su me zvali telefonom iz Berlina. Pitaju šta se ovde dešava. Misliš li da bih ja izgubio konvoj sa municijom?“

„Noćas smo jedan izgubili.“

„Znam! Šta mislite, zašto sam vas zvao? Osamdeset vozila i pet stotina ljudi. O oružju i municiji da i ne govorimo. I sve to za tri nedelje. Ničija karijera ne može preživeti tako nešto, pukovniče.“

„Treba biti maksimalno obazriv. Sve u najstrožoj tajnosti. A ipak...“

„A ipak Mihailović i njegovi borci sve dočekuju u zasedi. Nešto se mora učiniti. Ili ćemo se vi i ja, dragi moj pukovniče, iznenada i misteriozno razboleti...“

„Zbog ovoga noćima ne spavam, gospodine generale. Jedino rešenje je da uhvatimo u zamku i uništimo Mihailovića i njegove gerilce. Kada nam to pođe za rukom, otpora novom poretku će nestati.“

„A kakvu zamku vi predlažete, gospodine?“

„Rekoh vam, proučavao sam ovu situaciju. Zar se ne čini logičnim da Mihailović izvodi ove napade zato što mu je preko potrebno naoružanje koje na taj način otme?“

„Sasvim logično. Sinoćni napad odigrao se samo nekoliko kilometara istočno odavde.“

„Zašto mu onda ne onemogućimo da nam krade naoružanje izuzev... iz brižljivo pripremljene klopke?“

„Pažljivo, pukovniče. On je lisac, ne zaboravite to.“

„Pogledajte na mapi. Ovde je Užice, gde smo mi, a ovde Kragujevac. Prvo napravimo veliku predstavu oko toga kako šaljemo oružje i municiju u Kragujevac. U stvari, ništa tamo ne šaljemo.“

„To vam je mišolovka bez sira. Nemojte potceniti Mihailovića. Lukav je on.“

„Ali preko mu je potrebno naoružanje. Mora da rizikuje. Jedini način da dođe do njega je da napadne ili Užice ili Kragujevac. Kragujevac ćemo ostaviti slabo branjenim.“

„Ako mu bude izgledalo da je slabo branjen, posumnjaće da se radi o zamci.“

„Ali neće moći da bude siguran u to. Pošto mu je izbor da napadne ili Užice ili Kragujevac, napašće Kragujevac, misleći da je slabo branjen.“

„I zauzeće ga u takvim okolnostima.“

„Ne, ne, u tome je lukavstvo. Kragujevac će braniti 12 eskadrila bombardera. Kada bude napao, razneće ga u komade. Neće imati nikakve šanse da se izvuče.“

„A-ha... Odlično, pukovniče. Za ovo ćemo biti odlikovani Gvozdenim krstom.“

„I rešićemo se Mihailovića. To je ono najvažnije.“

(...)

„Stoj! Ko ide?“

„Prijatelj.“

„Koja je lozinka?“

„Kralj Petar.“

„Pridi.“

„Prepoznajete li me, četniče?“

„Vanja! Odavno te nije bilo. Misle da si poginula.“

„Život je zaista čudo ovih dana. Nacisti su uništili još jedan grad. Pet hiljada ljudi je ubijeno. Među njima je bio i moj brat. Mi se borimo i dalje uprkos teroru. Vodi me Mihailoviću.“

„Brinuo se zbog tebe.“

„Kako je on?“

„Lukav kao i uvek. Pođi za mnom.“

(...)

„Sve ukazuje na Kragujevac, Pavle.“

„Naoružanje koje nam je potrebno je tamo. Grad je slabo branjen.“

„Možda je to zamka, Mihailoviću.“

„Informacije koje nam stižu od naših špijuna su kontradiktorne. Nacisti ništa ne govore, a nemoguće je prići arsenalu u Užicu.“

„Onda treba da sačekamo dok ne dobijemo još informacija.“

„Ne možemo da čekamo, u tome je nevolja. Ne mogu tražiti od njih da se protiv tenkova i mitraljeza bore sa puškama i motkama u rukama. Moramo doći do naoružanja.“

„Izvinite, generale...“

„O čemu se radi, poručniče?“

„Vanja je tu pred vratima.“

„Neka uđe, smesta je uvedite.“

„Razumem!“

„Sada ćemo dobiti informacije, Pavle. Drugima se dešava da omanu, Vanji nikada.“

„Mihailoviću!“

„Vanja!“

„Hajde, recite – mislili ste da sam poginula. Svi to pričaju.“

„Tako te dugo nije bilo.“

„Bila sam u Kragujevcu i Užicu.“

„Vidiš, Pavle. Rekoh ti da ona neće omanuti.“

„I, onda, Vanja, kada da napadnemo?“

„To je zamka, Mihailoviću. Dvanaest eskadrila bombardera čeka te u Kragujevcu. A u Užicu je 30 hiljada vojnika i oklopna jedinica.“

„Sumnjali smo da su tako nešto pripremili. Možemo im parirati u ljudstvu, ali u naoružanju... No, moraćemo da pokušamo negde drugde. Možda negde u primorju drže još neki arsenal.“

„Nema drugog mesta, Mihailoviću, u suprotnom, već bi mi moje žene dojavile o tome...“

„Ma, nešto se mora učiniti, ne možemo samo da sedimo ovde. General fon Norden dolazi ovamo sa čitavom divizijom tenkova. Naša situacija može postati veoma teška.“

„Žao mi je, Mihailoviću...“

„Uzalud trošiš sažaljenje na mene Vanja, sačuvaj ga za patriote.“

„Generale, izvinite što vas prekidam, ali da li bi bilo moguće da podelimo naše snage tako da napadnu Užice i Kragujevac istovremeno? Uz malo sreće, možda...“

„Ne, ne... Imamo suviše malo ljudi za tako nešto.“

„Mihailoviću, ako jednoj staroj ženi dozvolite da...“

„Samo recite, Vanja!“

„Kao što znate, ja mogu da mobilišem pet hiljada žena u najkraćem roku... Neka one krenu na Kragujevac, a kada general Dankerman definitivno zaključi da je napad na Kragujevac u toku, on će poslati polovinu od svojih 30 hiljada vojnika da nas zbrišu. A vi onda možete udariti na Užice, gde je naoružanje uskladišteno.“

„Hvala ti, Vanja, ti si velika patriotkinja. Ali ne verujem da će armija žena zavarati generala Dankermana.“

„Preobući ćemo se.“

„A šta ćete za oružje?“

„Nosićemo motke. Naoružanje nije bitno. Mi samo treba da se približimo Kragujevcu, pa će bombarderi da se obruše na nas.“

„Šta ti misliš o ovome, Pavle?“

„Vredi pokušati. Vredi pokušati bilo šta...“

„Prošle nedelje nacisti su obesili moga brata. Zašto? Zato što su mislili da će njegova smrt, i smrt još hiljadu ljudi poput njega prestrašiti mene, prestrašiti sve nas, tako da se ne usudimo da pružimo otpor. Svakoj ženi u Jugoslaviji poginuo je brat, otac ili muž. Zašto nam ne bi bilo dopušteno da se jednom i mi njima osvetimo na ovaj način? Generale Mihailoviću, mi smo bile vaše oči i uši, vaše telegrafistkinje i inženjerke. Dopustite nam da budemo i vaši vojnici...“

„U redu, Vanja. Bio bi loš vođa onaj ko bi uskratio bilo kojoj ženi priliku da pogine za Jugoslaviju.“

(...)

„I, šta javljaju?“

„Napad na Kragujevac se nastavlja, generale Dankerman. Naši bombarderi se vraćaju u baze da uzmu nove tovare bombi.“

„Dvanaest eskadrila bombardera očito nije dovoljno, generale... Trebalo bi da im pošaljemo našu pokretnu artiljeriju u pomoć.“

„Bio sam slobodan da to naredim pre dvadeset minuta, gospodine generale. Već su krenuli iz Užica.“

„Naš se plan savršeno odvija. Unišićemo Mihailovićeve sledbenike do poslednjeg.“

(Pucnjava)

„Šta je to!?“

„Kao da pucaju neki od naših topova kalibra 88mm...“

„Za ime boga, ko to od naših puca iz topa tako blizu grada!?“

„Ne razumem. Poslao sam svu našu pokretnu artiljeriju da pomogne oko Kragujevca...“

„Saznajte o kome je reč i smesta ga pritvorite! Ovo zvuči kao da puca čitava baterija!“

„Evo izveštaja iz Kragujevca, gospodine.“

„Šta kaže?“

„Potukli smo ih do nogu. Neprijatelj se povlači panično i u neredu.“

„Dobro, dobro!“

„Generale!“

„Šta je sad?“

„Naši topovi pucaju na nas! Napadnuti smo!“

„General Mihailović nema nikakvih topova! To može da znači samo da je artiljerijska jedinica koju smo poslali napadnuta i uništena.“

„To znači da Mihailović nije u Kragujevcu.“

„Pa, ko je onda tamo?“

„Ne znam.“

„Ko god da je tamo, neće zauzeti Kragujevac, već je trebalo da omogući Mihailoviću da zauzme Užice.“

„Pukovniče, bolje da se kupimo odavde!“

(...)

„Povlače se iz grada, generale Mihailoviću.“

„Dobro je! A šta je sa naoružanjem?“

„Naša artiljerija drži arsenal pod teškom paljbom. Ništa ne mogu da iznesu odatle.“

„Sjajno! Tu ima toliko naoružanja da ćemo moći da opremimo čitavu vojsku.“

„Pavle, kakve su vesti iz Kragujevca?“

„Nažalost, gospodine, sve su žene pobijene.“

„To ne valja. A Vanja?“

„Među prvima je poginula.“

„Sirota Vanja. Kakva je to žena bila. Plašila se aviona, ali bila je spremna da se protiv njih bori motkama da bismo mi mogli da se borimo topovima. Ne brini, Vanja, jednog dana imaćemo svoje sopstvene avione.“

Da, Dražo Mihailoviću, imaćete avione, topove i tenkove iz arsenala demokratije. Vojnu silu pomoću koje ćete nastaviti svoju hrabru borbu na podzemnom frontu. U Americi, proizvodnja ne staje dan i noć da biste dobili neophodno naoružanje. Ovde u Americi, gde upravo u ovom trenutku jugoslovenski Kralj Petar stoji okružen američkim radnicima jugoslovenskog porekla u najvećoj fabrici bombardera na svetu.“